

Za poduk in kratek čas.

Luč krščanstva pri panonskih Slovencih.

(Spisal Jak. Gomilšak.)

III.

Obilno sadu je rodil trud škofa Teodorika in njegovih pomagačev misijonarjev pri Slovencih. On ni imel stalnega sedeža, temuč potoval je od vesi do vesi, stavil, kjerkoli mogoče, hiše božje, in jih oskrbel počasoma tudi z domačimi duhovniki. A deloval ni le z naukom in opominom, ampak tudi z lepim krščanskim izgledom, tako da je postal pravi oče in ljubljeneec narodov. Vrla podpora so mu bili slovenski vojvodje, katerih je nekoliko ondi vladalo ljudstvo, in ž njimi mejni grofi, ki jih je cesar postavil v obrambo dežele zoper sosedne sovražnike.

Ko je okoli leta 822. umrl mnogozaslužni škof Teodorik, pride na njegovo mesto Oton, pobožen in vreden mu naslednik. Po smrti tega blizo do leta 859. vodil je krščanske Slovence škof Ožbald. Za njim pa niso dobili več lastnega višega pastirja, ampak solnograški nadškof Adalvin oskrboval je to službo osebno. —

Dasi se je tedaj v tem času mnogo Slovencev poprijelo krščanstva, vendar ostalo še je med njimi tudi dokaj poganov. Vzrok temu je bil prvi, da se solnograški duhovniki, vero oznanujoči, niso dovolj naučili slovenskega jezika, in jih torej ljudstvo ni razumelo; drugi vzrok pa, ker so začeli sčasoma nemški nadvladarji, vzlasti po smrti cesarja Karola (814), podložne sebi Slovence hudo tlačiti, tako da so se slednji večkrat vprli. Da, doljnopanonski mejni grof Ljudevit, mož velike srčnosti in bistrega uma, sklenil je Slovence popolnoma osvoboditi; toda po mnogoletnih vojskah je slednjič propal in moral dati življenje.

Tudi od zunaj prišedši sovražniki, kakor Bulgari so večkrat po teh krajih hudo razsajali, tako da je šel v teh nemirnih časih razvitek vere in blagostanja pri Slovencih povsod rakovo pot.

Med tem pride roka previdnosti božje med njih preblagega moža, da mu je v zgodovini posvetnih vladarjev težko najti enakega. Ta mož je Privina, poprej vojvoda Moravljanov, pa od ondot pregnan po svojem vladoželjnem, še poganstvu vdanem bratu Mojmiru leta 828. Privina, ko je po solnograškem nadškofu v pravi veri podučen in tudi krščen bil, poda se z malim številom zvestih privržencev k dobremu znancu Radbodu, mejnemu grofu v gornji Panoniji. Ali ni mu tukaj bilo miru, moral je blizo dvanaest let mnogo preganjanja in trpljenja prestati, od kraja do kraja se seliti, iz ene dežele v drugo bežati. Slednjič najde vernega prijatelja, grofa Salaha, kateri spretosti nja duha in srca spoznavši, ga priporoči cesarju Ljudevitu „pobožnemu“. Blagi cesar mu brž prepusti velik del panonske zemlje, kjer so stanovali Slovenci, okoli leta 840 v lenstvo ali fevd, in po-

zneji, ko je vidil nja modro vladanje, celo v lastnino. Ta nova vojvodina je obsegala menda vso sedanjo veliko županijo Zalavarsko, velik del železnogradske, del vešprinske in somočke na Ogrskem, pa dalje tudi gotovo prelepe pokrajine slovensko-štajerske med Muro in Dravo blizo do Maribora, t. j. do gorotanske meje. Tej obširni rodovitni domovini Slovencev postal je tedaj Slovan Privina vladar, in veselja zaigralo je našim praocetom srce. Kajti prišel je z novim vojvodom v milo očetnjo angelj miru in svobode, lepi cvet poglajala je omika, veličastno je zasvetila zvezda krščanstva.

Prepotovalši deželo izvolil si je Privina sedež kraj reke Sale ne dalječ od Blatnega jezera. Ondi začne zbegane Slovence zbirati, in postavi z njih pomočjo na močvirnatem kraju sredi velikih logov mesto in grad, ki mu da ime Salavar. Izvolil si je ta kraj zarad varnosti pred napadi sovražnikov; v ta namen tudi mesto utvrdi.

(Dalje prih.)

Miha Liml, zmagovit vojak v turški vojski.

(Smešnica, spisal Lovro Stepišnik.)

Bil je svoje dni celo velik orjašk človek. Oča mu je bil Lahon, mati Nemškuta, stric Madžaron boter pa Buzaron; vsi liberalne ere, čem reči: vere. Njegov oče je nosil lorbeč in laške slaščice, mati pa je prodavala brusne in kresilne kamne. Stric je bil drotož-pungvošnik. Vsi bili so gorki častilci starodavnega, ajdovskega boga Bahuza. Odgojen je bil v liberalni veri in je postal jako goreč častilec Bahuza, boga vseh pijancev in dobroživcev. Zrastel je ta Liml nekoliko večji od drugih ljudi. Kedar je do vina prišel, tedaj ga je skozi grlo pognal kakih 10 do 12 bokalov; in to mu je bilo: vino pokušati. Za južino je potreboval hleb kruha, velik kakor največji redos (radoseja). Kedar se je najedel in napil, tedaj si je vlegel, naj rajši za kak grm proti solncu. Muhe in drugi mrčesi so ga posebno ljubili.

Nekega sila sparnega dne je ležal v senci. Obleka se je na njem kar lesketala same nesnage. Bila je videti, kakor da bi bila od lončarja naložena. Ker se je hudo potil in nesnage dišal, zato so ga muhe hudo nadlegovale. Začel je po njih mahati. Kmalu njih je pobitih naštel „zipeig“ (70). Nek fantalin ga je skrivaj gledal ter bližavši se, Limlnu rahlo s kredo na klobuk zapisal, da njih je 70 ubil. Liml nevedoč za številko na klobuku, je vstal in šel svojo pot. Pojdoč si je pel, kakor je slišal brambovce (frajvildigarje): Kar smo mi brambovci — Nismo več cagavci — Volje smo židane — Dobro nam gre itd.

Kedar so zopet brambovce lovili za vojsko s Turkom, tedaj so tudi Limlna vjeli. Videvši na njegovem klobuku zapisano, da njih je 70 ubil, bili so veseli, da so tako hrabrega človeka dobili za vojsko proti Turkom. Izvolili so ga za ban-

deraša. Kedar so ga na konja spravljali na eni strani, njim je na drugi raz konja padel. Potem so mu lojtro h konju postavili ter ga na konja s štrikom (vrvjo) privezali. Bandero so mu tudi privezali. Tako so se spustili v vojsko zoper Turka.

Ko so Turki na naše strelali, njih je Liml začel kregati, hudo vrešati in upiti, zakaj da tako nespametno strelajo in toliko naših ubijajo. Zdaj da naš poveljnik znamenje, da mora krdelo vojakov, kateremu je bil Miha Liml banderaš, v ogenj na Turke. Naglo planijo na nje. Ko je Liml nov konj z njim mimo lesenega križa letel, se je Liml hitro prijel za križ in ga izdrl. Konj pa je vse eno naprej dirjal s križem, z Limlom in z banderom proti Turkom. Ko so Turki videli, da nese orjaški banderaš grozno velik križ v rokah, so se ga splašili in se v beg spustili. Ali Liml in njegovo krdelo, dirjali so naprej, da so Turke dohiteli. Liml je strahovito mlatil po Turkih. Več njih je pobil, kakor vse svoje žive dni poprej muh po svojih naloženih hlačah. Tudi vjeli so Turkov še enkrat toliko, kakor je naših bilo namreč: 30.000 mož. Turška vojska je bila slavno končana. Liml pa je tedajšnji naš general cesarju predpostavil. Razložil mu je tudi velike njegove zasluge, posebno, da je s svojim lesnim križem večjidel on sam Turke premagal. Cesar mu je dal svitlo medalijo in penzijo za 2 moža. Bogato obdarovan se je vrnil na svoj dom. Tukaj je pravil, kar je pri vojaki doživel n. pr. kako se je eksercirati učil, kako je časih tepen bil, da so mu uši pod jopičem erkale itd. Naj rajši pa je pil in pel: „Ni goršega gospoda — Ko lemlerški grof — K' ma štulasto kapo — No hlače na n' knof.“ ali: „Lemberški ribtar na pragu sedi — Hlače obrača — In tolče uši.“ Kedar je bil posebno dobre volje, je zapel Kurentovo pesem, ki je bil bog plesavcev, pijancev in doboživcev:

Sveti Kurent cvirn prede, hoj, hoj, hojaja.
Kaj pa bodeš s cvirnom včini? i. t. d.
S cvirnom bodem žakle šival. i. t. d.
Kaj pa bodeš z žaklom včini? i. t. d.
Z žaklom bodem žir pobiral. i. t. d.
Kaj pa bodeš z žirom včini? i. t. d.
Z žirom bodem svinje pital. i. t. d.
Kaj pa bodeš s svinjo včini? i. t. d.
Svinsko meso kupal, pekel. i. t. d.
Kaj pa bodeš s mesom včini? i. t. d.
Z mesom bodem, ljudi hranil. i. t. d.
Zakaj bodeš ljudi z mesom hranil? i. t. d.
Ljudi mi bodo hišo stavili. i. t. d.
Kaj pa bodeš v hiši včini? i. t. d.
Po zimi bom za pečjo sedel. i. t. d.
Zakaj pa boš za pečjo sedel? i. t. d.
Za pečjo bom pogačo hrustal. i. t. d.
Kaj pa bodeš za tem včini? i. t. d.
Vince bodem žejen pival. i. t. d.
Kaj pa bodeš za tem včini? i. t. d.

Z knjižic bodem pesmi peval. i. t. d.
Kaj pa boš po pesmih včini? i. t. d.
Po pesmih bodem sladko spaval. —
Angelj bodi varih moj — nocej.

Razne stvari.

(*Vojaški komisiji*) za letošnjo rekrutenje bode pri nas vojaščine oproščevale in potem novince izbirale po sledečih mestih in dnevih: 1. komisija v Slovenskem (Mahrenberg) od 5.—7. aprila; v Šoštanj 9. in 10. aprila; v Mozirji (Gornji grad) 12. in 13. aprila; na Vranskem 14. aprila; v Celji (mesto) 17. aprila; v Celji (okolica in Laško) od 17.—24. aprila; v Brežicah (Sevnica) od 26.—28. aprila; v Kozjem 30. aprila in 1. maja; v Rogatcu 3. in 4. maja; v Šmarji 5. in 7. maja; v Konjicah od 10.—12. maja; v Sl. Bistrici 14. in 15. maja. — 2. komisija v Ptui od 6.—10. aprila; v Ormužu 12. in 13. aprila; v Ljutomeru (Gornj. Radgona) 14. in 15. aprila; v Cmureku od 20.—22. aprila; v Mariboru (mesto) 1. maja; v Mariboru (okolica in št. Lenart) 3.—10. maja.

(*Narodna ptujska čitalnica*) napravila bode mesca aprila dve večji zabavi. Prvo dne 4. aprila: a) tercet s citrami, goslami in glasovirom, b) izvirna šaloigra v dveh dejanjih: „Kteri bo?“ c) čveterospjev, vodi g. prof. Glazer d) mali ples. Drugo dne 25. aprila: a) govor g. prof. Glazerja v muziki, b) deklamacije, c) ples.

Začetek je vselej ob 8. uri zvečer. Odbor.

(*Zavoljo osepnice*) je c. k. glavarstvo vsem predstojnikom po hočki, slivniški in frauheimski fari ukazalo, mrliče kmalu v mrtvašnico prenesti, stanovanja takih mrličev izsnažiti in z borovinjem in jesihom očistiti, slamo, na kterih je bolni ležal pa uničiti dati itd. V potrebi se zamorejo žandarji poklicati.

(*Pri Ormužu in pri Oplotnicah*) pod Pohorjem so zadeli v tamošnjih smrekovih gozdih na smrekovega lubadarja ali knavera. Posebno v velikem številu so ga našli pri Oplotnicah. Treba bo tedaj paziti, da se mrčes preveč ne zaplodi. Letos je nevarnost tem večja, ker je sneg veliko dreves polomil. Tedaj le mogoče hitro iz gozdov iztrebiti natrt in podrt les!

(*Mlinarji*) štajerski, koroški in kranjski imeli so v Gradcu shod in sklenoli, da bodo počenši od 1. oktobra naprej moko prodavili po novi meri in vagi. Nekaj enakega namerjavajo tudi krčmarji in vinotrčci.

(*Nagla smrt*): v Gradcu je pijan človek pogrebce srečal. Smeje njim kaže: „mene še ne dobite kmalu.“ Toda le nekoliko stopinj še tava naprej, in se zgrudi na tla — mrtev.

(*Nepoznan hudobnež je užgal*) dvojno veliko gospodarsko pristanišče posestnika Fr. Gajseka v Bukovcih pri Celji.

(*Naše glažutarstvo*) hodi rakovo pot. Vedno menje steklovine ali glažutarskega blaga se izvaža